

**Lietuvių kalbos ir literatūros olimpiada
Lietuvos ir užsienio lietuviškų mokyklų
mokiniam**

2019 m.

11–12 klasės

Rajono (miesto) etapas

Užduočių atlikimo laikas – 2 val.

.....
dalyvio kodas

Vertinimas:

I UŽDUOTIS

„Suprato, kad šį savo meną tegalėtų parodyti mieste, žinoma, ne bet kur, gal tik dailės mokyklos kieme ar parke. Meno mokytojai, ko gero, pritartų. Ir tai – ne visi. Štai tas, leninus ir marksus parodoje eksponuojantis, tikrai ne, gal pasijuoktų, rasi dar reikalautų Lukui neleisti ginti diplominio darbo – ne vėjai ir ne vėjo malūnai turi suktis tarybinio meno darbininko galvoje; iš kur čia tas svetimas mąstymas, tas pūvančių Vakarų dvokas? Jeigu mokinys nori pavaizduoti laisvę, tegul lipdo arba iš akmens kala nemirtingą tarybinio partizano žygdarbį – ar maža pavyzdžių giliuose ir didinguose socialistinio meno aruoduose...“.

Leonardas Gutauskas, *Plunksnos*, ištrauka

Atsakykite į klausimus:

1. Kodėl ištraukos žodyje *mąstymas* yra parašyta nosinė raidė? Sugalvokite ir pateikite kitą žodį, kai dėl tokių pačių priežasčių jame rašoma nosinė raidė.

Vertinimas

2. Kodėl ištraukoje žodžiai *leninus ir marksus* yra parašyti mažosiomis raidėmis?

3. Raskite tekste vartojamus parodomuosius įvardžius ir juos parašę išskirkite tą, kuris ištraukoje nurodo asmenį. Kokios kalbos dalies vietą jis užima ištraukoje?

4. Kokia kalbos dalis yra žodis *rasi*, vartojamas ištraukoje (žr. *rasi dar reikalautų Lukui...*). Kas yra juo reiškama? Iš kokios kalbos dalies žodžio jis atsirado?

5. Raskite ištraukoje du daiktavardinius galūnių vedinius, kurių pamatas yra dabartinėje lietuvių kalboje egzistuojantys veiksmazodžiai, ir juos pateikite kartu su jų pamatiniais žodžiais.

6. Sukirčiuokite visus ištraukos atkarpos žodžius *ar maža pavyzdžių giliuose ir didinguose socialistinio meno aruoduose* ir išrinkite nekirčiuotus ilguosius skiemenis.

Vertinimas: 0 (atsakymas neteisingas), 1 (atsakymas iš dalies teisingas, bet netikslus arba nebaigtas), 2 (atsakymas teisingas)

Suma:

II UŽDUOTIS

„Nesgi senovės raštai skelbia, jog lietuvių, kalnėnų ir žemaičių giminės yra buvusi lopšiu Indų žemė; kaipgi mūsų amžiuje rasti tenai jos kunigų raštai rodo mus su indijonimis brolių vaikais prosenovėj buvusius, nesgi tų raštų kalba nė su viena šios dienos žinomųjų kalbų nėra taip didžiai sutinkanti, kaip su kalnėnų ir žemaičių kalba“.

Atsakykite į klausimus:

1. Kokio kūrinio ištrauka čia pacituota? Nurodykite autorių, kūrinio pavadinimą ir epochą.

Vertinimas

2. Trumpai paaiškinkite, kokios kalbos čia gretinamos, ar pagrįstas šis gretinimas?

3. Nustatyta, kad šio kūrinio autorius pirmasis savo raštuose užrašė šiandieną mums įprastą ir labai dažnai vartojamą žodį, vietoj kurio anksčiau lietuvių kalboje vartotos sąvokos „viešpatija“, „viešpatystė“, „ūkis“ ir kt. Koks tai žodis?

4. Ką autorius vadina žodžiu „kalnėnai“?

5. Trumpai apibūdinkite šio autoriaus darbų reikšmę ir savitumą.

Vertinimas: 0 (atsakymas neteisingas), 1 (atsakymas iš dalies teisingas, bet netikslus arba nebaigtas), 2 (atsakymas teisingas)

Suma:

III UŽDUOTIS

Atsakykite į klausimus:

1. Kokia kalba kalbėjo Lietuvoje Žagarės, Šakynos ir Joniškio apylinkėse gyvenusi baltų gentis? Kurioms baltų kalboms – rytų ar vakarų – ji priklausė?

Vertinimas

2. Parašykite išlikusį didžiausią prūsų kalbos paminklą ir nurodykite jo leidimo amžių. Kuo šis paminklas vertingas baltų kalbų akcentologijai?

3. XV a. lietuviai bendravo su kaimyninėmis valstybėmis. Kokia kalba dažniausiai vyko susirašinėjimas su Vakarų Europos valstybėmis? O su Rytų?

4. Pagal kokias dvi garsų tarimo ypatybes aukštaičiai skiriami į tris grupes (vakarų, pietų ir rytų aukštaičius)?

5. Kokios patarmės atstovai yra užpalėnai, salakiniai, tauragniškiai ir obelėnai? Ar stipriai šią patarmę veikė vokiečių kalba?

6. Koks laikas vartojamas sakinyje *Aš liúobu rašýti laiškus*? Kokiose Lietuvos tarmėse vartojamas šis laikas?

Vertinimas: 0 (atsakymas neteisingas), 1 (atsakymas iš dalies teisingas, bet netikslus arba nebaigtas), 2 (atsakymas teisingas)

Suma:

IV UŽDUOTIS

„Ką tu padarei? Tavo brolio kraujas šaukiasi manęs iš žemės! Todėl būk prakeiktas toli nuo žemės, kuri atvėrė savo burną priimti tavo brolio kraują iš tavo rankos. Kai tu dirbsi žemę, ji nebeduos tau daugiau savo derliaus. Tu būsi bėglys ir klajūnas žemėje.“ Kainas atsakė Viešpačiui: „Per daug didelė man baismė, jos pakelti negaliu! Šiandien išvarei mane nuo žemės, aš turiu slėptis nuo tavo veido ir tapti bėgliu bei klajūnu žemėje, – kas tik mane sutiks, galės mane užmušti.“ Tuomet Viešpats jam tarė: „Taip nebus! Jei kas užmuštų Kainą, už Kainą bus atkeršyta septynis kartus“. Ir Viešpats paženklino Kainą žyme, kad kas nors, jį užtikęs, neužmuštų. Tada Kainas paliko Viešpaties artumą ir apsigyveno Nodo krašte, į rytus nuo Edeno“.

Atsakykite į klausimus:

1. Kokio teksto ištrauka čia pacituota? Pakomentuokite jo kontekstą plačiau.

Vertinimas

2. Koks žymus Europos autorius pateikė romantinę šios istorijos versiją? Nurodykite autorių ir kūrinį ir paaiškinkite, kuo pasižymi ši interpretacija.

3. Koks Lietuvos romantizmo poetas buvo labiausiai veikiamas šio Europos romantizmo klasiko kūrybos?

Vertinimas: 0 (atsakymas neteisingas), 1 (atsakymas iš dalies teisingas, bet netikslus arba nebaigtas), 2 (atsakymas teisingas)

Suma:

V UŽDUOTIS**Atsakykite į klausimus:**

1. Šis žmogus buvo lietuvių tautinio sąjūdžio, kultūros, mokslo veikėjas, gydytojas ir Lietuvos valstybės atkūrimo signataras. Jis parengė pirmuosius žurnalo „Aušra“ numerius, o jo iniciatyva Vilniuje buvo įkurta *Lietuvių mokslo draugija*. XIX a. pabaigoje – XX a. pradžioje jis skelbė įvairius tautosakos rinkinius, kurie svarbūs lietuvių kalbos tyrėjams. Jis rašė darbus iš istorijos, folkloristikos, mitologijos, kalbotyros sričių. Kas buvo šis žmogus?

Vertinimas

2. Šis žmogus buvo lietuvių kalbininkas, tautosakininkas, etnografas, kuris visą gyvenimą rinko ir kaupė lituanistikos duomenis. Lietuvių kultūros istorijoje jis žinomas kaip leksikografas ir liaudies dainų rinkėjas. Motiejaus Valančiaus paragintas, jis rašė didelį lietuvių–lenkų kalbų žodyną, kuriam sukaupe daugiau nei 30 tūkstančių žodžių su sakiniais iš šnekamosios kalbos, o žodynas buvo verčiamas į rusų kalbą. Lietuvių tautosakai ir kalbotyrai yra svarbūs jo sudaryti dainų rinkiniai, leisti XIX a. paskutiniais dešimtmečiais. Kas buvo šis žmogus?

3. Šis žmogus buvo Mažosios Lietuvos raštijos filologas. XVIII a. pabaigoje Karaliaučiuje išleido *Naują lietuvių kalbos gramatiką*, kurioje gausu pavyzdžių iš gyvosios lietuvių kalbos ir ten jis pirmą kartą pateikė lietuvių poetikos taisykles. Jis parašė *Pirmąją lietuvių giesmių istoriją*, dėl kurios jis laikomas lietuvių knygotyros pradininku. Kas buvo šis žmogus?

4. Jis buvo vienas iš lietuvių raštijos pradininkų, bendradarbiavęs su Martynu Mažvydu. XVI a. antroje pusėje šis žmogus išleido Mažvydo parengtą giesmyną „Gesmes Chriksczoniskas“, o svarbiausias jo darbas – verstinė knyga „Evangelias bei epistolas“, išleista kartu su „Enchiridionu“. Kas buvo šis žmogus?

Vertinimas: už kiekvieną teisingą atsakymą 1 taškas.

Suma:

VI UŽDUOTIS

Užpildykite lentelę, prie nurodytų autorių įrašydami jų veiklos ir kūrybos laikotarpį (epochą), svarbiausią kūrinį, to kūrinio žanrą ir kalbą.

Autorius	Laikotarpis	Svarbiausias kūrinys	Kūrinio žanras	Kūrinio kalba
1. Abraomas Kulvietis				
2. Maironis				
3. Johanas Volfgangas Gėtė				

Vertinimas

Vertinimas: Už kiekvieną (1, 2, 3) teisingą atsakymą – 2 taškai (po 0,5 taško už kiekvienos skilties atsakymą).

Suma:

VII UŽDUOTIS

Perskaitykite iš kritinės literatūros pateiktas ištraukas ir nurodykite, kokius autorius ir jų parašytus kūrinius jos charakterizuoja:

Vertinimas

1. A. „Šio autoriaus prozos tekstų meninė raiška leidžia mums į sovietmečio tikrovę pažvelgti iš kelių perspektyvų. Ezopo kalba, vienintelė to meto galimybė kalbėti apie tai, ką iš tiesų išgyvena žmogus, liudija didelės įtampos asmens vidinę dramą iškreiptoje, melu ir prievarta grindžiamoje visuomenėje. Kol tekstą organizuoja metaforinė raiška, judantys keli planai kalba apie sudėtingą žmogaus vidinę būtį, skausmingus prisitaikymus dviprasmiškoje, dvideidėje tikrovėje.

B. „Po metaforų ir mitologijos vaizdine ornamentika mes matome tragiškas istorijos laužomo žmogaus pastangas gyventi pagal savo paties vidinį įstatymą. Vidinis monologas, žynio psichikos vaizdavimas mums atskleidžia žūtutinę, gyvybe apmokamą vidinę kovą. Tai ribinė pasirinkimo būseną, pasirinkimo, kurio iš esmės nėra: arba mirtis, arba savęs ir savo artimųjų išdavystė. Žynio psichikos sudėtingumas toli pranoksta išorinę koliziją. Žynio asmenyje mes pažįstame kolektyvinės sąmonės visuomenėje neįmanomą, jos netoleruojamą autonomišką, nepriklausomai mąstantį individą, kuris pajėgus rinktis savo paties likimą, nors jo pasirinkimas – be išėities“.

2. A. „Autoriui labiau rūpėjo ne objektyvizuotas praeities paveikslas, faktų autentiška ar chronologija, o apibendrinta įvykių prasmė, praeities situacijų analogai dabartyje. Galbūt dėl to svarbus jo sceninės kūrybos šaltinis yra kitos dramos, iš kurių giliausias – šekspyriškasis podirvis. Neabejotiną įtaką jam padarė Krėvė, beje, integruojantis ir šekspyriškojo dramatiškumo patirtį. Bet daugiausia ryšių jo dramoms sieja su Sruogos veikalais“.

B. „Juokdariumi kūrinys patikėta ne viena funkcija. Tai karaliaus palydovas ir antrininkas, antroji neoficialioji jo pusė, kartu sąmojingas dramos rezonierius, išminčius. Jis kalba išvirkščiomis tiesomis, sarkastiškais pasažais ir paradoksis, jo juokai apnuogina nemaloniąją pasaulio pusę, iškelia į paviršių jo absurdiškumą“.

3. A. „Tai buvo renesansinio humanistinio išsilavinimo žmogus, puikiai išmanęs antikinę literatūrą, Šventąjį Raštą ir teologinius klausimus, savo išsilavinimą ir veiklą skyręs tam kad galėtų „patarnauti savo gimtajam kraštui ir jam kuo nors padėti“ ir būti „labai naudingas Katalikų bažnyčiai“.

B. „Autoriaus suvokimu, žmogaus prigimtis yra tai, kas jį atskiria nuo kitų gyvų sutvėrimų, lygiai kaip su prigimtim įgyta kalba atskiria vieną tautą nuo kitos. Tėvų žemė, papročiai ir kalba ne tik pirmą kartą iškeliami kaip būtini ir neatskiriami vienas nuo kito tautos kategorijos elementai, bet ir kaip „tarsi įgimti“ dalykai, kurių nepaisymą arba bandymą juos keisti autorius lygina su dieviškosios pasaulio tvarkos ardymu“.

Vertinimas: už kiekvieną teisingą atsakymą 1 taškas.

Suma:

VIII UŽDUOTIS

Toliau pateiktos pavardės: *Andreikevičius, Antanaitis, Augustinaitis, Fabijonavičius, Gustaitis, Ivanauskas, Jonaitis, Jokūbaitis, Juozapaitis, Juozaitis, Marčiulynas, Martynonis, Povilaitis, Pauliukonis, Petrulis, Steponavičius, Stepukonis, Urbonaitis, Valentonis, Vinciūnas.*

Atsakykite į klausimus

1. Kas pamatinio žodžio kilmės ir darybos požiūriu sieja pateiktas pavardes?

Vertinimas

2. Raskite pavardžių, kurių pamatas yra to paties vardo variantai, susidarę skirtingose kalbose, poras ir parašykite jų pamatinius vardus.

3. Jums pateikta pavardžių pora: *Simonauskas* ir *Simukaitis*. Sąraše raskite bent dvi pavardžių poras, kurių pamatiniai kamienai kilmės požiūriu yra susiję tokiu pačiu aspektu, ir paaiškinkite, kas sieja pavardžių kamienus.

4. Dalis pateiktų pavardžių turi dvi priesagas. Raskite bet dvi tokias pavardes ir parašykite jų pamatinius priesaginius žodžius.

Vertinimas: 0 (atsakymas neteisingas), 1 (atsakymas iš dalies teisingas, bet netikslus arba nebaigtas),
2 (atsakymas teisingas)

Suma: